

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

2026m. sausio 5 d.

DĖL PASIŪLYMŲ BIUROKRATIJOS MAŽINIMUI

Atsižvelgdami į kvietimą iki 2026 m. sausio 5 d. pateikti aktualius klausimus, problemas ir konkrečius atvejus, susijusius su planuojamu darbo grupės susitikimu muitinės klausimais, teikiame pasiūlymus biurokratijos mažinimui muitinės srityje, bei kitose srityse, kurios yra svarbios Investors' Forum nariams. Siūlymai orientuoti į praktinių trukdžių šalinimą, procesų nuspėjamumą, dubliavimo mažinimą ir rizikos valdymo stiprinimą.

I. Pasiūlymai biurokratijos mažinimui muitinės srityje:

1. Rizikos pagrindu taikoma kontrolė vietoje vienodų reikalavimų visiems

Problema. Muitinės kontrolė ir papildomų dokumentų reikalavimai dažnai taikomi panašiai tiek įmonėms, turinčioms gerą atitikties istoriją, tiek didelės rizikos atvejams. Tai didina eiles, prastovas, sandėliavimo kaštus ir administracinę naštą, nors reali rizika pasiskirsčiusi netolygiai.

Pasiūlymas. Įtvirtinti aiškią rizikos klasifikavimo logiką (pvz., „žalia / geltona / raudona“), kur „žaliajai“ kategorijai būtų taikomos supaprastintos procedūros: mažiau tikrinimų, mažiau dokumentų, greitesnis prekių išleidimas. Kontrolės resursus koncentruoti į didelės rizikos atvejus.

2. Vieno langelio principas ir „kartą pateikta – pakartotinai neprašoma“

Problema. Verslas patiria pasikartojančių reikalavimų teikti tuos pačius dokumentus ir duomenis skirtingiems padaliniais ar institucijoms, kartais skirtingais formatais. Dėl dubliavimo daugėja klaidų, užsitęsia procesai, didėja kaštai.

Pasiūlymas. Įgyvendinti „vieno langelio“ principą muitinės procedūrose: dokumentai pateikiami vieną kartą vienoje sistemoje, o institucijos ir padaliniai tuos pačius duomenis naudoja tarpinstituciškai, neperkeliant naštos verslui.

3. Privalomi maksimalūs terminai atsakymams ir aiškus eskalavimas

Problema. Papildomų dokumentų prašymai ar užklausos verslui kartais neturi aiškių terminų arba atsakymų laikas nėra nuspėjamas. Vėlavimai tampa tiesioginiu verslo kaštu (prastovos, sandėliavimas, sutarčių nevykdymo rizika).

Pasiūlymas. Nustatyti aiškius paslaugų lygio rodiklius (SLA) muitinės užklausoms ir sprendimams (pvz., 1–2 darbo dienos įprastoms užklausoms) bei įdiegti eskalavimo mechanizmą: viršijus terminą, klausimas automatiškai pereina atsakingam vadovui arba atskiram eskalavimo kanalui.

4. Perteklinių suderinimų („vizavimo“) ir parašų mažinimas

Problema. Viena didžiausių biurokratijos priežasčių – perteklinis derinimų, parašų ir tarpinių patvirtinimų skaičius. Tai lėtina procesus ir kuria „atsakomybės permetimo“ kultūrą, kai sprendimai keliami aukštyn ne dėl būtinybės, o dėl rizikos vengimo.

Pasiūlymas. Įtvirtinti aiškius slenksčius ir taisykles, kada sprendimai priimami vienu lygiu, ypač mažos vertės / mažos rizikos atvejais. Derinimus riboti iki būtinų, eliminuojant dubliuojančius patvirtinimus.

5. Subsidiarumo principas: sprendimai priimami žemiausiu įmanomu lygiu

Problema. Sprendimų eskalavimas (kėlimas į aukštesnius lygius) dažnai vyksta be aiškaus pagrindo, todėl užsitęsia sprendimų priėmimas, didėja derinimų grandinės ir naštos verslui.

Pasiūlymas. Aiškiai apibrėžti, kokius sprendimus maitinės pareigūnai / padaliniai turi teisę ir pareigą priimti vietoje, nesikreipiant papildomų suderinimų. Eskalavimą leisti tik esant aiškiam rizikos ar išimties pagrindui.

6. Matavimas ir viešinimas: maitinės paslaugų efektyvumo rodikliai (KPI)

Problema. Biurokratijos mažinimas tampa tvarus tik tada, kai matuojame procesus ir rezultatus. Šiuo metu verslui dažnai trūksta aiškumo, kaip vertinamas maitinės efektyvumas, kur yra „butelio kakleliai“, ar priemonės duoda rezultatą.

Pasiūlymas. Nustatyti ir viešinti pagrindinius maitinės veiklos KPI, pvz.:

7. Aiškūs reikalavimai, šablonai ir kontroliniai sąrašai verslui (kad mažėtų ad hoc prašymai)

Problema. Papildomų dokumentų prašymai kartais yra ad hoc ir priklauso nuo konkretaus pareigūno vertinimo, todėl verslui sunku iš anksto pasirengti, daugėja klaidų, procesai kartojasi.

Pasiūlymas. Parengti ir viešai skelbti aiškius šablonus, kontrolinius sąrašus ir tipinių atvejų gaires pagal prekių kategorijas, su paaiškinimais, kokių dokumentų reikia ir kada taikomi papildomi reikalavimai.

II. Pasiūlymai pajamų natūra apmokestinimo administracinės naštos mažinimui

1. Nekeičiant GPM įstatymo peržiūrėti ir supaprastinti pajamų natūra sąvoką:

GPMĮ komentare peržiūrėti pajamų natūra sąvokos interpretavimą pasiremiant ESTT bylos C-607/20 nuostatomis bei aiškiai atskiriant tokius atvejus, kuomet darbdavys turi siekį suteikti darbuotojui individualią naudą, o kuomet verslas savo pajamų užtikrinimo tikslais visų pirma siekia verslo intereso, o ne naudos suteikimo darbuotojams. Jei gauta asmeninė darbuotojų nauda yra tik papildoma, palyginti su verslo tikslais, ji neturėtų būti laikoma pajamomis natūra.

Pavyzdžiui:

- darbuotojų motyvavimo priemonės tiesiogiai susijusios su darbdavio rezultatų siekiu (nominuojami darbuotojai pasiekę geriausius rezultatus), darbuotojui leidžiama pasilikti atostogų išvykus į komandiruotę, dėl to įmonei patiriant tokius pačius kelionės kaštus, kaip vykstant tik į komandiruotę,
- darbuotojų kelionės į darbą kompensavimas ne tik vykstant autobusu ar troleibusu, bet ir kitomis viešojo transporto priemonėmis (Bolt, Citybee, Spark, dviračių nuoma ir pan.),
- darbuotojų vaišinimas ar komandos formavimo renginiai, kuomet įmanoma nustatyti vienam asmeniui tenkančius kaštus,
- sportinė ar kito tipo apranga darbuotojams su įmonėmis logotipu
- ir pan.

2. Keičiant GPM/PM įstatymus supaprastinti pajamų natūra administravimo tvarką:

Nustatyti, kad darbdavys visoms darbuotojų naudoms neapmokestinant jų gali skirti ne daugiau negu X procentų nuo bendrų įmonės darbo užmokesčio sąnaudų. Toks ribojimas leistų palengvinti mokesčių mokėtojams apskaitą, o VMI - administravimą. Nebereikėtų atskiros tvarkos kiekvienai rūšiai neapmokestinamųjų pajamų natūra administruoti (prizams,

dovanoms, pensijų fondo, draudimo įmokoms darbuotojų naudai, maitinimui, pavėžėjimui, sportui, sveikatinimui, ir t.t. ir pan.). Darbdaviai turėtų daugiau laisvės pasirinkti darbuotojų skatinimo formas ir jas keisti pagal rinkos tendencijas. Be to, tokia tvarka neleistų piktnaudžiauti tiems mokesčių mokėtojams, kurie moka sau ir (arba) darbuotojams mažas algas.

Viršijus nustatytą procentą, išlaidų dalis galėtų būti apmokestinama bendrai standartiniu (ar padidintu) GPM tarifu, nesiejant su konkretaus darbuotojo gauta nauda (taikomas modelis kitose valstybėse).

Taip pat sudaryti sąlygas pelno mokesčio lengvatą dėl naudų darbuotojams taikyti visoms įmonėms, kurios naudų teikimą numato vidaus darbo tvarkose, o ne tik toms, kuriose sudarytos kolektyvinės sutartys.

IV. Įmonių automobilių naudojimo darbuotojų asmeniniais tikslais apmokestinimas galėtų išlikti.

III. Pasiūlymai dėl administracinės naštos mažinimo MTEP veikloje

Problema:

VMI atnaujino PMĮ 5 str. 9 d. komentaro 5 punktą ir 2 pavyzdį, pakeisdama aiškinimą, kaip taikyti pelno mokesčio lengvatą mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) veikloje sukurto turto atžvilgiu.

Esminis pokytis – dabar reikalaujama atskirai nustatyti MTEP veikloje sukurto turto pajamų dalį, net kai toks turtas yra integruotas į nedalomą galutinį produktą.

Ankstesnis reguliavimas ir praktika

Pagal ankstesnį komentarą, kai MTEP veikloje sukurtas turtas tapdavo nedalomo galutinio produkto dalimi, įmonė galėjo visoms galutinio produkto pajamoms ir sąnaudoms taikyti lengvatinį pelno mokesčio tarifą.

Tokia nuostata buvo aiški, taikoma praktiškai ir leido įmonėms planuoti veiklą be papildomų interpretacijų ar vertinimo rizikos.

Naujo komentaro įtaka

Naujas reikalavimas įpareigoja įmones nustatyti MTEP turto pajamų dalį net ir tada, kai turtas yra nedalomas, nors tokio skirstymo objektyviai neįmanoma atlikti.

Mokesčių administratorius nepateikia metodikos ar gairių, kaip tą dalį apskaičiuoti ar pagrįsti. Tai sukuria neapibrėžtumą ir riziką, nes kiekviena įmonė privalo pati sukurti vidaus taisykles bei vertinimo logiką, kuri vėliau gali būti ginčijama.

Praktinės pasekmės verslui

Įmonės turi vidaus tvarka nustatyti MTEP turto procentinę pajamų ir sąnaudų dalį, kas ženkliai padidina administracinę našlą.

MTEP lengvata ir taip pasižymi sudėtingu teisiniu reguliavimu, o naujas reikalavimas dar labiau komplikuoja jos taikymą praktikoje.

Atsiranda teisinis netikrumas, nes nauja VMI pozicija taikoma ir ankstesniems mokestiniams laikotarpiams, nors įmonės tuomet laikėsi galiojančių išaiškinimų.

Teisinio saugumo problema

Nors VMI teigia, kad įstatymo nuostatos nesikeitė, komentaro pakeitimas faktiškai keičia teisinio reguliavimo esmę.

Naujas pavyzdys komentare pateikia priešingą vertinimą nei ankstesnis, todėl mokesčių mokėtojai nebegali pasikliauti pastoviu aiškinimu.

Tokia praktika pažeidžia teisėtų lūkesčių principą, nes įmonės negali būti baudžiamos už tai, kad vadovavosi tuo metu galiojusiais išaiškinimais.

Pasiūlymai ir pozicija

Tikslinga, kad VMI:

- Parengtų aiškias metodines gaires, kaip nustatyti MTEP turto dalį, kai produktas yra nedalomas;
- Aiškiai apibrėžtų, nuo kada taikomas naujas komentaras, kad būtų išvengta retrospektyvaus taikymo;
- Įvertintų realias galimybes sumažinti administracinę naštą MTEP veiklą vykdančioms įmonėms.

Išvada

Įmonės tikisi stabilumo, prognozuojamumo ir proporcingumo principų laikymosi mokesčių administravimo srityje.

Nors deklaruojama, kad įstatymas nesikeitė, komentaro pakeitimas iš esmės keičia MTEP lengvatos taikymo praktiką.

Tai kelia abejonių dėl teisinio tikrumo, administracinės naštos pagrįstumo ir sąžiningo mokesčių administravimo principų laikymosi.

MTEP klausimas buvo svarstomas VMI Konsultacinėje taryboje, kurioje buvo nutarta:

Konsultacinės tarybos nariai informuoti, kad komentaras bus taikomas ne atgal, o atsižvelgiant į tai, kad mokesčių mokėtojams iki komentaro patikslinimo kilo neaiškumų dėl lengvatos tinkamo taikymo sąlygų ir tvarkos, patikslintos komentaro nuostatos, kai MTEP sukurtas turtas nėra savarankiškas vienetas, o integruotas į kitą, ne MTEP veikloje sukurtą turtą, bus taikomos tik apskaičiuojant 2025 m. ir vėlesnių mokestinių laikotarpių apmokestinamąjį pelną, gautą naudojant MTEP turtą, neatsižvelgiant į tai, kada šis MTEP turtas buvo sukurtas. Esant poreikiui, šį klausimą aptarti organizuojant papildomą susitikimą.

Tikimės konstruktyvaus dialogo ir sprendimų, kurie sumažintų administracinę naštą verslui.

Rūta Skyrienė,
Strateginė konsultantė
Investors' Forum

